

1. INTRODUCCIÓ

El meu treball tracta sobre els carrers de Sant Hilari Sacalm i la seva procedència.

Sovint caminem pel poble i no ens preguntem el nom del carrer pel qual passem. Fins i tot, posaria la mà al foc que moltes vegades no sabem ni a quin carrer ens trobem. Quan algun turista ens pregunta per certs carrers, sabem exactament quins són? Els podem reconèixer amb facilitat?

Si bé hom pensa que els carrers es diuen d'una determinada manera perquè temps enrere havia viscut una persona amb aquest nom, està molt equivocat. Els noms dels carrers són molt importants i, per tant, els seus noms han de pertànyer a persones il·lustres, amb certa rellevància, pels fets que ens han aportat. Sovint, aquestes persones van viure en el nostre poble o eren estiuejants.

Personalment, visc a Sant Hilari des de fa nou anys i, tot i així, no m'avergonyeixo d'admetre que no sé ni la meitat dels noms del poble. Considero que sóc una persona amb més memòria visual que d'un altre tipus. Tanmateix, ja seria hora que n'apreguéssim uns quants. És per aquesta raó que he escollit realitzar aquest treball perquè, a més a més de conèixer una mica millor el paratge on visc, també puc ajudar a molts hilariencs i hilariencques a saber identificar varis indrets de La Vila de les Cent Fonts.

Vista panoràmica de Sant Hilari Sacalm

2. PRIMERES NOTÍCIES HISTÒRIQUES DE SANT HILARI

Històricament, les Guilleries eren poblades per les tribus ibèriques dels ausetans que eren els habitants d'Ausa, que s'estenia des de Vic fins a Girona. Aquests ibers es van haver de sotmetre als romans a l'any 210 a.C. fins a la caiguda de l'Imperi Romà d'Occident, a l'any 476 d.C.. Durant aquest llarg període, tota la Península Ibèrica es va cristianitzar i es va veure sotmesa al procés de romanització. És per aquesta raó que es va extingir la parla ibèrica antiga i que ara parlem català i castellà, derivades del llatí: llengua dels romans. El millor testimoni de l'època romana a les Guilleries és l'ara romana votiva trobada prop del Coll (Osor), a la muntanya de Sant Benet.

Aquesta troballa, que actualment es troba al Museu episcopal de Vic, es va descobrir entre les runes d'un petit temple romà.

Els primers documents històrics que donen a conèixer noms i nuclis de les Guilleries són els que parlen del comtat de Girona. El primer data del 795. No obstant això, el primer document en el qual s'esmenta la població de Sant Hilari és de principis dels s.X i parla de les Guilleries, de primer moment anomenades Muntanyes d'Osona. Antigament, les Guilleries esdevingueren una barriera o frontera natural entre els comtats d'Osona i Girona. Es creu que aquests comtats van ser creats durant l'època visigoda sobre els antics grups ètnics o *paqus*. En un document posterior, de l'any 992, es comença a parlar de la *parrochia Sancti Elarii* i la *parrochia Sti. Petri in valle Ausor*.

Ara romana votiva trobada al Coll

El nom del nostre poble, Sant Hilari Sacalm, prové del bisbe i escriptor francès Sant Hilari de Poitiers, que va ser titular de la parròquia. Posteriorment, es va canviar el cognom de Poitiers per *ipse calme* o Sacalm a causa de la planura alta d'aquesta parròquia. Aquest nom es va continuar utilitzant fins a quedar establert pels pobladors francs que, a partir del 879, van estructurar el nou comtat i bisbat d'Osona.

Urbanísticament, Sant Hilari no va patir gaires canvis fins al 1881, amb el descobriment de les aigües mineromedicinales de la Font Picant i la construcció del seu Balneari. L'arribada dels estiuejants va suposar la reorganització del poble.

3. EL MUNICIPI DE SANT HILARI

Sant Hilari té un nucli central de carrers estrets i tortuosos que van a parar a diferents places com la de l'Església, la d'en Jacint Verdaguer o la del Dr. Robert. Aquestes dues últimes són conegudes popularment entre els hilariencs com la Plaça Porxada (antigament també coneguda com a la Plaça dels Hotels) i la Plaça de la Cooperativa (davant de la Casa Rovira i el Museu Guilleries).

Plaça de l'Església

Plaça Jacint Verdaguer (Plaça Porxada)

Al segle XV, al costat del nucli central, es va formar el petit barri de l'Hospital, seguit pel barri del Serrat. Posteriorment, el municipi de Sant Hilari va anar creixent per les zones d'accés i les urbanitzades, que a poc a poc, van anar donant forma a l'actual poble de Sant Hilari Sacalm.

Plaça Doctor Robert (Plaça de la Cooperativa)

4. ELS CARRERS DE SANT HILARI

La gran majoria dels carrers de Sant Hilari fan referència a fets, dades històriques i personatges que tenen alguna relació amb el poble d'una manera o altra.

Actualment, el procés que se segueix per donar nom a nous carrers és el següent:

- L'equip del govern del moment convoca una junta de govern.
- Es fa una pluja d'idees de possibles noms que es podrien atorgar al nou carrer.
- Votació a la junta de govern per escollir el nom definitiu.
- Es porta la proposta al ple municipal i s'aprova.

Façana principal de l'Ajuntament de Sant Hilari Sacalm

Façana posterior de l'Ajuntament de Sant Hilari Sacalm

5. CLASSIFICACIÓ DELS CARRERS DE SANT HILARI

Ciutats i pobles:

- Barcelona
- Girona
- Lleida
- Tarragona
- Vic

Indrets de Sant Hilari:

- **Montsolís:** antiga parròquia i ermita de Sant Hilari.
- **Hospital:** localitzat on hi havia l'antic hospital.
- **Villavecchia:** torre-castell prop del Sobirà.
- **Del Canó:** indret més alt de Sant Hilari.
- **Del Serrat:** barri típic de Sant Hilari.
- **Pujada del Can Crous:** des de Can Crous fins al camí del Serrat.
- **Miramar:** des d'on es veu el mar.
- **Bellaterra:** terra molt bona i bonica.

Arquitectes:

- **Antoni Gaudí (1852-1926):** un dels arquitectes modernistes més rellevants de Catalunya, autor de la causa Batlló, el Parc Güell, la casa Milà (la Pedrera), la Sagrada Família...

Científics:

- **Dr. Alexander Fleming (1881-1955):** científic de gran renom i descobridor de la penicil·lina.
- **Dr. Gregorio Marañón (1887-1960):** metge, científic, historiador, escriptor i pensador espanyol.

Músics:

- **Vicenç Bou (1885-1962):** músic i compositor d'un gran nombre de sardanes.
- **Anselm Clavé (1924-1974):** músic, mossèn i fundador de l'Orfeó Català.

Pintors:

- **Joaquim Vayreda (1843-1894):** pintor i escriptor d'Olot de finals del segle XIX.
- **Pau Picasso (1881-1973):** un dels pintors més reconeguts del segle XX.
- **Joan Miró (1893-1983):** pintor, escultor i ceramista català.
- **Salvador Dalí (1904-1989):** pintor, decorador, escriptor empordanès i un dels principals representants del surrealisme.
- **Antoni Tàpies (1923-2012):** pintor i escultor català de gran renom.

Escriptors:

- **Miguel de Cervantes (1547-1616):** escriptor espanyol conegut per la novel·la *El Quixot*.
- **Joan Maragall (1860-1911):** poeta català conegut pel poema de *La Fageda d'en Jordà* i per haver guanyat tres Jocs Florals.

- **Santiago Rusiñol** (1861-1931): autor dramàtic, narrador i col·leccionista, conegut per L'auca de Senyor Esteve, precursor del modernisme català.
- **Pompeu Fabra** (1868-1948): enginyer i filòleg català que va establir la normativa moderna de la llengua catalana.
- **Ignasi Iglesias** (1871-1928): dramaturg i poeta vinculat amb el moviment modernista.
- **Josep Mª de Sagarra** (1894-1961): escriptor conegut en el camp de la poesia i el teatre.
- **Miquel Martí i Pol** (1929-2003): un dels poetes més populars de Catalunya al segle XX.

Dates i personatges històrics:

- **Jaume I, el conqueridor** (1208-1276): conqueridor de Mallorca, Menorca, Pitiüses, País Valencià i Múrcia.
- **Mariano Álvarez de Castro** (1749-1810): governador de Girona durant la Guerra de la Independència Espanyola (1808-1814).
- **2 de maig**: data significativa de la Guerra de la Independència Espanyola contra les tropes napoleòniques.
- **14 d'abril**: (del 1931) proclamació de la Segona República d'Espanya, que va durar fins l'any 1939.

Religiosos:

- **Sant Josep**: marit de la Verge Maria.
- **Sant Benet**: cim de les Guilleries (1149 m.) dins del terme de Sant Hilari.
- **Sant Jordi**: patró de diverses nacions i varis territoris entre els quals hi ha Catalunya, Anglaterra, Geòrgia, Etiòpia, Bulgària i Portugal.
- **Verge de Montserrat**: patrona de Catalunya.
- **Santa Margarida**: ermita del municipi de Sant Hilari.
- **Nen Jesús de Praga**: ermita del municipi de Sant Hilari.
- **Sagrat Cor**: referit a Nostre Senyor Jesucrist.
- **De les Tres Creus**: referit a les tres creus de la mort de Jesús.
- **Rectoria**: carrer on hi ha la rectoria de l'església.
- **Josep Torras i Bages** (1846-1916): mossèn i escriptor català.
- **Joan XXIII** (Angelo Giuseppe Roncalli) (1881-1963): Papa de Roma del segle XX, pontificat entre Pius XII i Pau VI.

Personatges lligats a Sant Hilari:

- **Serrallonga** (Joan Sala) (1594-1634): bandoler d'Osona que, segons la llegenda, robava als rics per donar el que aconseguia als pobres.
- **Josep Moragues** (1669-1715): militar i pagès, fill predilecte de Sant Hilari. Heroi de la Guerra de Successió i màrtir.
- **Josep Ximeno** (1865-1926): fotògraf que va dedicar la seva vida a donar a conèixer el poble de Sant Hilari.
- **Joan Serras** (1887-1960): fill i alcalde de Sant Hilari que donà al municipi els seus terrenys en morir, on actualment hi ha l'Institut d'Educació Secundària (IES).

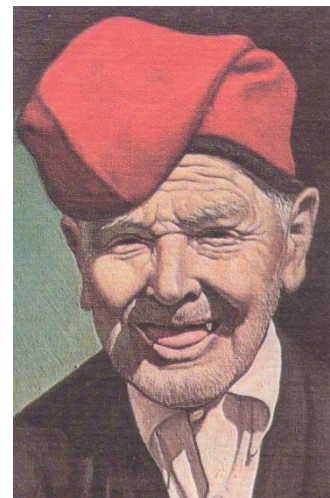
- **Frederic Culí** (1890-1960): fill de Sant Hilari i director de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya al 1936.
- **Dr. Soucheiron** (1900-1968): metge de capçalera de Sant Hilari.
- **Dr. Gravalosa**: metge que va descobrir les propietats terapèutiques de l'aigua de la Font Picant al 1979.

Jaume Traveria i Riera (Jaumet)

Jaume Traveria, conegut popularment amb el nom de Jaumet, va néixer el 1871 a Sant Hilari al Mas Claver i va morir als 85 anys el 1955. Fou fill de Joan Traveria Palomera i de Margarida Riera Busquets.

Es diu que en Jaumet va perdre la veu quan era petit. Uns asseguren que els seus germans el van lligar amb una corda i el van deixar en un pou, mentre que d'altres explicaven que era per culpa de l'espant que li va produir un foc a casa. Actualment, s'accepta la idea que era sordmut. Per aquesta raó, es feia entendre amb mímica, i també pel somriure que sempre portava a la cara. Era un home petit que no passava del metre i mig però que tothom se l'estimava.

No es coneix gran cosa de la seva infantessa. Tanmateix, de gran es dedicava a transportar l'aigua de la Font Vella en un carro ple de càntirs per vendre als estiuejants. A més a més de la mímica, també tocava el seu flabiol per fer-se entendre. El seu record encara perdura entre la gent del poble i ha donat nom a uns petits dolços típics de Sant Hilari Sacalm, elaborats d'ametlla, avellana, sucre i clara d'ou.

Jaume Traveria

Jaumets, els dolços dedicats a en Jaume

6. PLACES DE SANT HILARI

- Pl. De l'Ajuntament
- Pl. Cal Ros
- Pl. Catalunya
- Pl. Dr. Gravalosa
- Pl. Dr. Robert
- Pl. Església
- Pl. Farigola
- Pl. Guilleries
- Pl. Jacint Verdaguer

Plaça Josep Moragues i Mas

Josep Moragues va néixer a Sant Hilari l'any 1669 i va morir a Barcelona el 1715. Vivia al Mas Moragues fent de pagès i destacà per ser un dels militars que va lluitar pel bàndol austriacista a la Guerra de Successió.

Al cap d'uns anys s'implicà en moviments ideològics que el van portar a la lluita dels catalans contra les tropes franceses. El 1703, Josep Moragues va conquerir Castellciutat, que es trobava prop

Retrat de Josep Moragues

de la frontera amb França i era per on venien les ajudes i els reforços de rei Felip V. Malauradament, el 1711 el rei Carles III fou elegit emperador d'Àustria, fet que provocà que Catalunya es quedés en mans de la seva esposa Elisabet. A continuació, la Gran Aliança de l'Haia es va desfer i Anglaterra va deixar de proporcionar homes i armes. Finalment, Barcelona va caure després de dies de setge l'11 de setembre de 1714.

Posteriorment, Moragues va ser cridat pel capità general a presentar-se a Barcelona diàriament i se li denegà el passaport. Aleshores, va

Mas Moragues - Sant Hilari Sacalm

Portal del Mar

decidir fugir a Mallorca, que encara estava en mans austriacistes. El 1715, juntament amb altres companys, van intentar fugir a Mallorca, la qual cosa no va ser possible. Al cap d'un temps, van tornar a intentar-ho però van ser traïts i capturats. A continuació, ell i els seus homes van ser jutjats, torturats i condemnats. Tot i així, Moragues patí el pitjor dels càstigs, ja que fou arrossegat pels carrers de Barcelona i esquartejat. El seu cap va ser penjat en una gàbia al Portal del Mar de Barcelona, on hi restà durant dotze anys com a escarni als que gosessin revolucionar-se.

L'any 1991, Sant Hilari li va rendir homenatge amb el monument en la seva memòria per Domènec Fita a la plaça que porta el seu nom.

Plaça Josep Moragues de Sant Hilari Sacalm.

Escultura de Domènec Fita.

7. CONCLUSIÓ

Realitzar aquest treball ha estat una molt bona experiència perquè m'ha ajudat a conèixer una mica més el nostre poble i el seu patrimoni cultural.

No sols he après a reconèixer alguns carrers més, sinó que també he augmentat els meus coneixements respecte a grans personatges com és el cas del general Josep Moragues i del nostre estimat Jaumet del Flabiol. Cal esmentar, però, que aquest

Sant Hilari a l'any 1920. Foto de V.Fargnoli

Sant Hilari Sacalm (febrer, 2015) - Laia Casas Borràs

treball podria ser tot l'extens que es desitjés, ja que podria incloure la biografia de moltes persones vinculades a la història de Sant Hilari i que donen nom als nostres carrers. Realitzant aquest treball, també he pogut comprovar que Sant Hilari no és un simple poble amagat entre les muntanyes de les Guilleries, sinó que està vinculat a molts fets històrics de Catalunya.

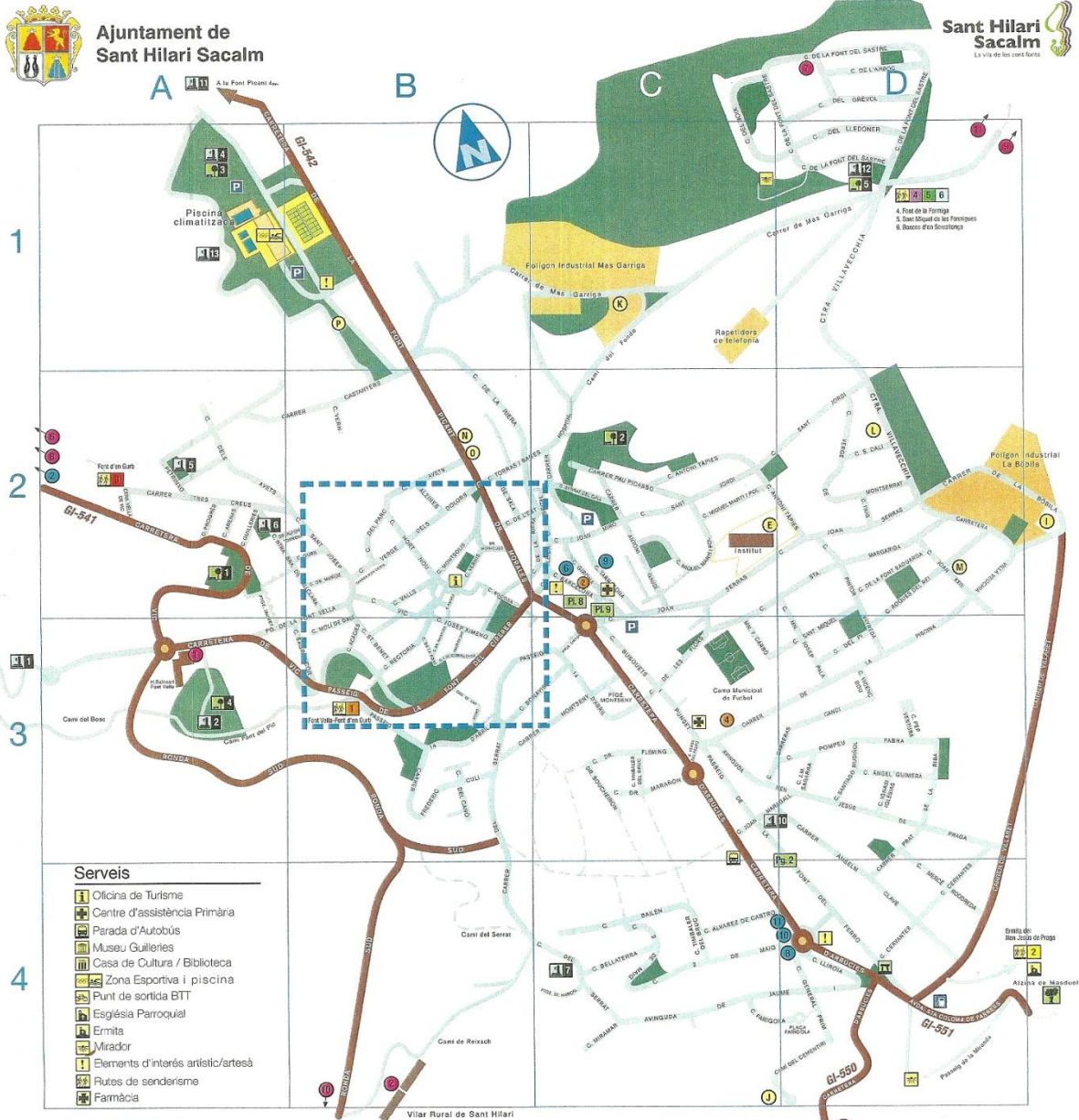
Considero que participar en el concurs Josep Moragues és una bona manera d'estimular l'interès dels joves vers el poble per fer recerca sobre diferents temes i ampliar els nostres coneixements.

8. BIBLIOGRAFIA

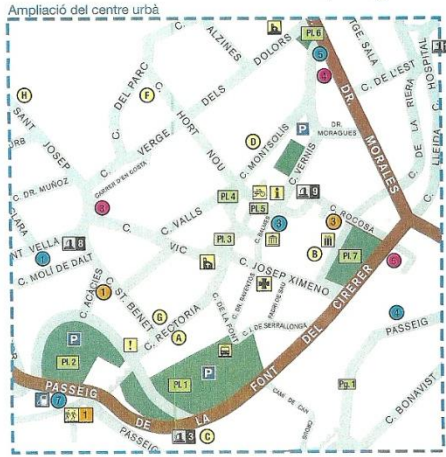
- Llibre "Sant Hilari Sacalm, capital de les Guilleries" escrit per Antoni Pladevall i Àngel Serradesanferm
- <http://www.santhilari.cat/ajuntament>
- clic.xtec.cat/db/act_es.jsp?id=3618
- <http://www.ddgi.cat/quadernsDigitals/213/index.html#/8/>
- <http://cuadrosernestdescals.blogspot.com.es/>
- http://ca.wikipedia.org/wiki/Pompeu_Fabra_i_Poch
- http://ca.wikipedia.org/wiki/Ignasi_Igl%C3%A9sias_i_Pujadas
- http://www.escriptors.cat/autors/sagarrajm/pagina.php?id_sec=2285
- http://www.escriptors.cat/autors/martipolm/pagina.php?id_sec=975
- <http://blocs.xtec.cat/jaumei/biografia/>
- http://www.biografiasyvidas.com/biografia/a/alvarez_de_castro.htm
- http://ca.wikipedia.org/wiki/El_dos_de_maig
- http://ca.wikipedia.org/wiki/Segona_Rep%C3%BAblica_Espanyola
- <http://www.laketania.com/fets/serrallonga/>
- <https://colectiumoragues.wordpress.com/about/>

Agrair la col·laboració i ajuda de la Rosa Maria Bonvehí, professora i cap d'estudis d'ESO del Col·legi Sant Josep i de Carles Testart, regidor de turisme, comerç i medi ambient de Sant Hilari Sacalm.

9. ANNEX

- Serveis**
- Oficina de Turisme
 - Centre d'assistència Primària
 - Parada d'Autobús
 - Museu Guillerries
 - Casa de Cultura / Biblioteca
 - Zona Esportiva i piscina
 - Punt de sortida BTT
 - Església Parroquial
 - Ermita
 - Mirador
 - Elements d'interès artístic/artesa
 - Rutes de senderisme
 - Farmàcia

Equipaments municipals	Parcs, Passejos i Places	Fonts
A Ajuntament	PL1 Parc Can Pere	F11 Font Vella
B Correus	PL2 Parc Pau Picasso	F12 Font del Pic
C Residència de la gent gran	PL3 El Parc - Àrea de Picnic	F13 Font del Crerer
D Casal d'avis	PL4 Parc de la Font del Pic	F14 Font del Parc
E ES - Busquets Punset	PL5 Parc de Cal Sastre	F15 Font d'en Jover
F Llar Infantil les Cent Fonts	PL6 Passeig 14 d'abril	F16 Font del Petriroxo
G Col·legi Sant Josep	PL7 Passeig Font del Ferro	F17 Font del Serrat
H Col·legi Públic Les Guillerries	PL8 Plaça de l'Ajuntament	F18 Font d'en Joaquim Gassol
I Dexalleria	PL9 Plaça Guillerries	F19 Font del Ferro
J Cementiri	PL10 Plaça de l'Església	F20 Font d'en Rocosa
K Espai AQUA, centre d'innovació	PL11 Plaça Jacint Verdaguer	F21 Font del Serrat
L Bombers	PL12 Plaça Doctor Robert	F22 Font del Ferro
M Escola bressol La Baldufa	PL13 Plaça de Cal Pios	F23 Font d'en Rocosa
N Tanatori	PL14 Plaça Dr. Gervasio	F24 Font de la Baga
O Centre Artesà de la Tomoria	PL15 Plaça Josep Moragues	F25 Font de l'Hospital
P Àrea d'Autocaravanes	PL16 Plaça Catalunya	
	PL17 La Pedra Llarga Monument Magàtic	

Plànol del municipi de Sant Hilari Sacalm